

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

Шифр та назва спеціальності

032 Історія та археологія

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма

Історія науки та українознавство

Кафедра

Українознавства, культурології та історії науки)

Рівень освіти

Доктор філософії

Тип дисципліни

Фахова, вибіркова

Семестр

3

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Красіков Михайло Михайлович,

mmkrasikov@gmail.com

кандидат філол. наук, доцент, професор кафедри, директор Етнографічного музею «Слобожанські скарби» імені Гната Хоткевича НТУ «ХПІ».

Напрями наукових досліджень: етнологія, фольклористика, літературознавство, мистецтвознавство, краєзнавство, музейна справа, педагогіка.

Понад 800 друкованих праць.

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Предмет навчальної дисципліни «Історія культури Слобідської України» є багатоскладовим та охоплює основні етапи виникнення і розвитку цього історико-етнографічного регіону, особливості народного побуту слобожан та художнього життя краю. Дисципліна спрямована на: 1) формування здатності мислити культурологічними категоріями, застосовувати знання з історії вітчизняної культури та культури Слобідської України для визначення життєвих цілей, пріоритетів, творчої спрямованості та самореалізації. Формування знань про закономірності національного історико-культурного процесу, засвоєння загальнолюдських та національних культурних цінностей; 2) адаптованість до сучасного полікультурного середовища; вміння орієнтуватися в інформаційному потоці глобалізованого світу, висловлювати і обґрунтовувати особисте ставлення до подій сучасного культурного життя України та історико-етнографічного регіону Слобожанщина; 3) формування на основі культурологічних знань гуманістичного світогляду, активної життєвої позиції, моральних принципів і якостей, передусім патріотизму, гідності, людяності, милосердя, оптимізму, відповідальності, почуття нового; 4) здатність до встановлення взаємозв'язків минулих і сучасних культурних подій. Освідомлення важливості зберігання і охорони пам'яток вітчизняної культури; 5) здатність орієнтуватися у світі художньої культури Слобідської України, інтерпретувати і оцінювати визначні мистецькі твори, готовність до художнього самовираження у сфері дозвілля.

Мета та цілі дисципліни

Сформувані у аспірантів: 1. Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати отриману інформацію; 2. Здатність здійснювати історико-етнологічні дослідження, використовуючи методологічний інструментарій історії, етнології та інших гуманітарних наук, застосовуючи новітні інформаційно-комунікативні технології та інформаційні бази даних; 3. Вміння створювати наукові тексти не лише українською, але й однією з іноземних мов з використанням термінів, які використовуються в фаховому середовищі; 4. Здатність брати участь у дискусії з історико-етнологічної наукової проблематики, у різних формах наукової комунікації; 5. Здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії та етнології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історико-етнологічної науки; 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з історії та етнології при розробці (відповідно до конкретних вимог) наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні окремих практичних проблем; 7. Здатність в межах обраної спеціалізації здійснювати інноваційні дослідження, які спрямовані на вирішення фундаментальних наукових проблем, вміння готувати результати історико-етнологічних наукових досліджень до оприлюднення у фаховому середовищі; 8. Вміння застосовувати сучасні методи викладання історії, етнології та суміжних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах. 9. Формування знань про сутність, специфічні риси і тенденції розвитку культури Слобідської України, її історико-типологічні характеристики, про видатних творців цієї культури..

Формат занять

Лекції, семінарські заняття, консультації. Підсумковий контроль - іспит.

Компетентності

K07. Здатність здійснювати історіографічну критику, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

K08. Володіння основами наукового пошуку історичних джерел та здійснення їхнього аналізу, з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

K09. Здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки. Вміння здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження із найактуальніших історичних проблем.

K10. Розуміння основних причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей історичного процесу, набуття навичок критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

K11. Розуміння тенденцій розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхнього зв'язку з минулим досвідом. Вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Результати навчання

ПР07. Володіти методологією історіографічної критики, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

ПР08. Знати та володіти основами наукового пошуку історичних джерел і здійснення їхнього аналізу з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

ПР09. Демонструвати здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки, вміти здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження з найбільш актуальних історичних проблем.

ПР10. Розуміти основні причинно-наслідкові зв'язки та закономірності історичного процесу, демонструвати навички критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

ПР11. Розуміти тенденції розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхній зв'язок з минулим досвідом. Демонструвати вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 20 год., семінарські заняття – 20 год., самостійна робота – 80 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Обов'язкові дисципліни, передбачені для вивчення аспірантами у 1 та 2 семестрах.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Курс передбачає лекційні заняття, що відбуваються в інтерактивній формі із обговоренням матеріалу, презентації та дискусії на семінарських заняттях.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

- Лекція 1. Історіографія історії культури Слобідської України
- Лекція 2. Культурна спадщина давніх народів на теренах Слобожанщини (археологічні культури)
- Лекція 3. Родинні та календарні свята й обряди, обрядовий фольклор
- Лекція 4. Типи поселень. Слобожанська хата.
- Лекція 5. Історія освіти.
- Лекція 6. Архітектурні стилі.
- Лекція 7. Образотворче мистецтво.
- Лекція 8. Бібліотечна та музейна справа.
- Лекція 9-10. Проблеми охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Теми практичних занять

- Семінар 1. Слобідська Україна як історико-етнографічний регіон. Діалог культур як домінанта життя слобожан у мультикультурному та поліетнічному середовищі.
- Семінар 2. Необрядовий фольклор: історія вивчення, специфіка, класифікація.
- Семінар 3. Семіотика побуту
- Семінар 4. Народний одяг, взуття, прикраси. Декоративно-ужиткове мистецтво.
- Семінар 5. Історія освіти.
- Семінар 6. Розвиток театру.
- Семінар 7. Історія літератури та журналістики.
- Семінар 8. Музична культура.
- Семінар 9-10. Проблеми охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Теми лабораторних робіт

Не передбачені

Самостійна робота

- Вивчення історії культури Слобожанщини в радянський та пострадянський періоди.
- Територія Слобожанщини в Середньовіччі.
- Календарні свята, обряди, календарний фольклор слобожан : історична динаміка і сучасний стан.
- Побутова магія на Слобожанщині.
- Обряди, пов'язані з будівництвом хати.
- Розвиток архітектури на Слобожанщині в контексті європейської історії архітектури.
- Історія харківських театрів радянської та пострадянської доби.
- Образотворче мистецтво як джерело для краєзнавства.
- Літературні журнали та альманахи Харкова 2-ї пол. XX — поч. XXI ст..

Література та навчальні матеріали

ОСНОВНА

- Верменич Я. В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / відп. ред. В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. — Київ : Ін-т історії України, 2023. — 338 с. <http://resource.history.org.ua/item/0017591>
- Горбоносів В. Дорогами Сковороди. Слобідська Україна. Книга-подорож меморіальними місцями та архівними документами, пов'язаними з ім'ям Григорія Савича Сковороди, 1759 — 1794 роки /

Горбоносів В., Парамонов А. — Харків : Точка, 2022. — 216 с.

<https://paramonovfund.com.ua/ru/dorogami-skovorody/>

Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. Куп'янський район. Великобурлуцька, Вільхуватська, Дворічанська, Шевченківська територіальні громади : енциклопед. вид. / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2021. — 254 с.

<http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Knigi/zvid%20kupjansk.pdf>

Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. м. Люботин. м. Первомайський і Первомайський район. Енциклопедичне видання / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2020. — 175 с.

<http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/Zvid%20Lyubotyn%20Pervomaysk.pdf>

Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. м. Чугуїв і Чугуївський район : енциклопед. вид. / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Точка, 2019. — 224 с.

http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/Chuhuev_zvid.pdf

Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 5. Поховально-поминальні звичаї та обряди / голов. ред. Г. Скрипник ; уклад.: О. Таран, Ю. Буйських, О. Щербак ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. — Київ : ІМФЕ, 2020. — 464 с. : іл. <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/pohov.pdf>

Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 9. Народна житлобудівна культура. Екологія та організація середовища проживання / голов. ред. Г. Скрипник ; уклад.: З. Гудченко, О. Головка, М. Бех, А. Ярова, К. Бех, Б. Сауляк, В. Іванчишен ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. — Київ : ІМФЕ, 2020. — 944 с.

<https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/jytlo.pdf>

Матеріали 38-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство та краєзнавці : досвід минулого та сьогоденні завдання (до 120-річчя від дня народження професора А. Г. Слюсарського)» / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Вітеб. держ. ун-т ім. П. М. Машерова, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. — 164 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2021/06/Tezy-38-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>

Матеріали 39-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство у системі науки та освіти: досвід і перспективи», присвяченої 100-річчю створення Харківського інституту народної освіти імені О. О. Потебні / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. — 100 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2022/06/Materialy-39-i-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>

Матеріали 40-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавчі студії у вимірах сучасності, ретроспективи і перспективи», присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди (1722–1794) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. — 80 с.

<http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2023/06/Materialy-40-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>

Скляр В. М. Етномовний склад населення Харківської області: за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року : монографія / В. М. Скляр. — Харків : Панов А. М., 2019. — 642 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/33ad8c44-68de-421b-80b2-35c58dc132e6/content>

Таранушенко С. А. Знищені шедеври української дерев'яної сакральної архітектури : книга з доповненою реальністю / С. А. Таранушенко ; передм. В. В. Вечерський ; упоряд. О. О. Савчук ; ІР НБУВ, ДНАББ, Український культурний фонд. — Харків : О. Савчук, 2021. — 224 с. : іл. + 15 листівок. В НТБ НТУ "ХПІ" 2 прим. http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/Znishe.pdf

Традиційна культура в умовах глобалізації: синергія традиції та інновації : матеріали наук.-практ. конф., 21–22 черв. 2019 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — Харків : Друкарня Мадрид, 2019. — 398 с. https://s45krqu5ezyqolpmcanyxxmwwvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/documents/traditcina_kultura_2019.pdf

Традиційна культура в умовах глобалізації: нові виклики та світові тренди : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 18–19 верес. 2020 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і

мистецтва. — Харків : Друкарня Мадрид, 2020. — 350 с.

<https://s45krqu5ezyqolpmcanyxmwwvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/stories/2020.pdf>

Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 25–26 черв. 2021 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — 355 с.

<https://s45krqu5ezyqolpmcanyxmwwvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/stories/2021.pdf>

Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни : матеріали наук.-практ. конф., 17–18 черв. 2022 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — Харків : Друкарня Мадрид, 2022. — 268 с.

https://s45krqu5ezyqolpmcanyxmwwvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/2022_12_12.pdf

Традиційна культура в умовах глобалізації: нові вектори розвитку : матеріали наук.-практ. конф., 29–30 черв. 2023 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — Харків : О. А.

Мірошниченко, 2023. — 336 с. <https://s45krqu5ezyqolpmcanyxmwwvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/documents/Traditional%20culture%20Global.pdf>

ДОДАТКОВА

Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 72-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 26 квіт. 2019 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019 — 142 с.

<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/57aefaf90865a2f2e3642a9f0ef7fba7.pdf>

Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 73-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 24 квіт. 2020 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 197 с.

<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/1986f8a9b7e98157e1433003498b47a2.pdf>

Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 74-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 23 квіт. 2021 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. — 180 с.

<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/ca3696984c05a16698bcf6904552a074.pdf>

Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 75-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 29 квіт. 2022 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. — 132 с.

<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/7362481d76236fe01f378a5e1c2c0f68.pdf>

Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 76-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 21 квіт. 2023 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. — 208 с.

<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/85c1c333d3430dc8af8311775f53c390.pdf>

Масенко Л. Суржик : між мовою і язиком / Лариса Масенко. — 2-ге вид., зі змінами і допов. — Київ : Києво-Могилян. акад., 2019. — 202 с.

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b5b0276-8c5b-4e16-a5a7-db3624f9004b/content>

Матеріали 36-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство в системі історичного знання» (до 10-річчя Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. — 164 с.

<http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2019/04/Materiali-36-yi-Mizhnarodnoyi-kraeyznavchoyi-konferentsiyi-molodih-uchenih.pdf>

Матеріали 37-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Сучасне краєзнавство в міждисциплінарному вимірі (присвячується 175-річчю з дня народження І. Ю. Репіна)» / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Вітеб. держ. ун-т ім. П. М. Машерова, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 108 с.

<http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2020/05/Materialy-37-i-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii.pdf>

Паньок Т. В. Роль Г. Сковороди у культурному поступі Слобожанщини / Т. В. Паньок // Новий колегіум. — 2019. — № 4 (98). — С. 30–34.

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/665f9184-632b-4180-8ee1-f420237c1e42/content>

Тези доповідей до 25-ї Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання» / Харківський наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Друкарня Мадрид, 2021. — 182 с.

http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/tezi_20.05.2021.pdf

Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей. / уклад.: О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Гайдамачук, М. М.

Красіков та ін.; рец. В. М. Скляр ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». — Харків : НТУ «ХПІ», 2021.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді: робота на семінарах: 40% семестрової оцінки; самостійна робота: 40% семестрової оцінки; іспит: 20% семестрової оцінки.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Аспіранти повинні дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Завідувач кафедри
Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Гарант ОП
Олена ТВЕРИТНИКОВА